1.5. Економічний розвиток та підприємництво

Економічна спеціалізація

Краматорськ історично виступає як потужний промисловий центр Сходу України, з орієнтацією на **машинобудівний сектор**. Частка машинобудування (переважно важкого, для металургійної, вугільної, транспортної, енергетичної промисловості) в структурі реалізованої промислової продукції м. Краматорська складала 70%, що свідчить про домінування важкої промисловості в економічній структурі. Важливим є також металургійне виробництво (~10%), яке технологічно пов'язане з машинобудуванням і створює синергетичні ефекти в межах промислового комплексу.

З одного боку, це свідчить про сильну компетенцію громади у важкій промисловості, наявність інженерного персоналу, інфраструктури та суміжних виробництв. Таке поєднання - машинобудування + металургія - створює індустріальний кластер, де підприємства технологічно пов'язані та взаємно підсилюють одне одного, дає економію масштабу, стійкі бізнес-зв'язки, підвищену продуктивність. Однак, саме така надмірна спеціалізація має зворотну сторону - системні ризики високої залежності від важкої промисловості - уразливість до зовнішньоекономічної кон'юнктури, глобальних трендів декарбонізації та військових ризиків.

Вплив повномасштабної збройної агресії на реалізацію економічної спеціалізації громади

Під час повномасштабного вторгнення ризики, які вважались потенційними, набули реального характеру. Висока залежність від важкої промисловості:

Економіка Краматорської МТГ залишилась зосередженою на важкому машинобудуванні, що робить її структурно вразливою до зовнішніх факторів. В умовах повномасштабного вторгнення така моноспеціалізація підсилила втрати - адже значна частина промислових підприємств громади зупинили діяльність, релокувалися або зазнали пошкоджень. Особливо постраждали бюджетоутворюючі машинобудівні й металургійні підприємства, що призвело до втрати робочих місць, скорочення виробництва та падіння надходжень до бюджету громади. Також світові тренди «зеленої» трансформації поступово зменшують перспективи відновлення традиційного важкого машинобудування в довгостроковій перспективі.

Реалізовані військові загрози:

Обстріли, пошкодження інфраструктури та об'єктів промисловості, а також евакуація персоналу призвели до зупинки або істотного скорочення виробництва.

Порушення логістичних ланцюгів, втрата ринків збуту, неможливість налагодити постачання сировини та матеріалів - усе це вже сьогодні суттєво вплинуло на конфігурацію економіки громади. Крім того, зменшення надходжень до бюджету громади ускладнює поточне функціонування сфери послуг, комунальної інфраструктури та соціальної підтримки населення.

Зношеність фондів:

Частина підприємств, які уникнули фізичного знищення, мають технічно та морально застаріле обладнання, що ускладнює відновлення виробництва навіть у мирний період.

Модернізація без зовнішніх інвестицій практично неможлива, а потреба у технологічному оновленні тепер ще гостріша, оскільки для повоєнного відновлення конкурентоздатність буде ключовою умовою.

Галузевий розподіл економіки

Незважаючи на промислову орієнтацію, громада має досить диференційовану економіку: розвинуті торгівля, транспорт, агросектор. Це дозволяє частково пом'якшити ризики, пов'язані з циклічністю промисловості.

Ключові галузі економіки громади: машинобудування (виробництво машин та устаткування, виробництво електричного та електронного устаткування, виробництво транспортних засобів та устаткування); металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів; сільське господарство; оптова та роздрібна торгівля.

Промисловість

Навесні 2022 року підприємства Краматорської МТГ опинилися в зоні впливу активних бойових дій, що змусило їх евакуюватися до більш безпечних регіонів України або тимчасово призупинити виробничу діяльність та дію трудових договорів. Виробничі потужності багатьох підприємств зазнали пошкоджень (ПрАТ «Новокраматорський машинобудівний завод», ПрАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування», ПАТ «Енергомашспецсталь», ТОВ «Завод Донмет» та інші) (табл.1.9).

Таблиця 1.9

Промислові підприємства основного кола

*

Рівень втрат у промисловості громади є кризовим. Індустріальний потенціал суттєво ослаблений, особливо у ключових галузях - машинобудуванні та металургії. Релокація підприємств несе ризик довгострокової втрати виробничих ланцюгів і податкової бази, якщо не будуть створені умови для повернення. Відновлення промислового сектора потребує системної державної підтримки, залучення донорів та інвестиційних програм.

Агропромисловий комплекс

Не менш важливим напрямком розвитку громади є агропромисловий сектор. Головний природний ресурс Краматорської МТГ – землі сільськогосподарського призначення, що займають 55% площ громади, з них 77% – рілля (загальна площа сільськогосподарських угідь Краматорської міської територіальної громади складає 22,4 тис. га, з яких – 17,3 займає рілля).

Частка та структура земель сільськогосподарського призначення у загальній площі Краматорської міської територіальної громади

Аналіз структури земельного фонду Краматорської міської територіальної громади (табл. 1.10) свідчить про переважання земель сільськогосподарського призначення, які займають 22 409,6 га, або 55,3 % загальної площі громади. Це визначає аграрну спрямованість значної частини території та формує передумови для розвитку сільського господарства і суміжних видів діяльності. Значну частку також становлять землі житлової і громадської забудови (9 596,4 га, або 23,7 %), що відображає концентрацію населення, виробничої та соціальної інфраструктури, насамперед у межах міста Краматорськ (табл. 1.10).

Інші категорії земель мають меншу питому вагу, проте відіграють важливу роль у забезпеченні збалансованого розвитку громади. Землі лісогосподарського призначення (4,0 %) та водного фонду (2,3 %) формують екологічну основу території та є важливими для підтримання природної рівноваги. Землі промисловості, транспорту, енергетики та оборони (2,4 %) відображають індустріальний потенціал громади, тоді як рекреаційні землі (0,4 %) мають обмежене, але перспективне значення для підвищення якості життя населення. Значна частка інших земель (11,9 %) свідчить про різноманітність функціонального використання території та необхідність комплексного підходу до просторового планування і відновлення громади.

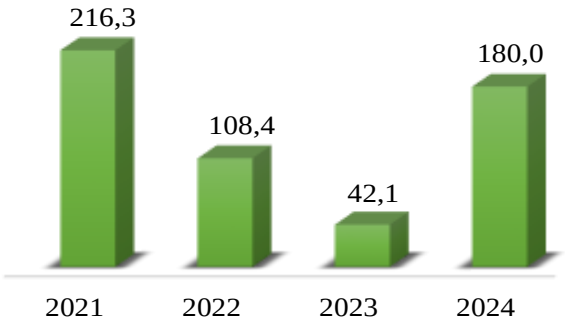
Таблиця 1.10

Структура земельного фонду Краматорської іської територіальної громади за категоріями

№ з/п	Категорія земель	Площа земель, га	%
1	Землі сільськогосподарського призначення	22 409,6	55,3
2	Землі житлової і громадської забудови	9 596,4	23,7
3	Землі лісогосподарського призначення	1 605,0	4,0
4	Землі промисловості, транспорту, зв’язку, енергетики, оборони та іншого призначення	987,4	2,4
5	Землі водного фонду	916,0	2,3
6	Землі рекреаційного призначення	156,8	0,4
7	Інші землі	4 826,2	11,9
	Разом:	**40 497,4**	**100**

На території громади здійснюють виробничо-господарську діяльність 22 сільськогосподарських підприємства та фермерських господарств. З початку повномасштабної агресії їхня кількість скоротилася на 31%. В структурі сільськогосподарського виробництва переважає галузь рослинництво. Серед рослинництва виділяються вирощування зернових та зернобобових культур, провідні серед яких озима пшениця, озимий та ярий ячмінь, овес, зернобобові. Галузь тваринництво спеціалізується на скотарстві.

Валове виробництво сільськогосподарської продукції, млн грн

Обсяг виробництва валової продукції сільського господарства у 2024 році склав 179,9 млн грн, що у 4,3 рази перевищує показник 2023 року. Основну частку забезпечила галузь рослинництва - 171,3 млн грн, що свідчить про її домінуючу роль у структурі аграрного виробництва громади. Обсяг продукції тваринництва становив 8,6 млн грн, що вказує на його другорядне, але стабільне значення в аграрній економіці.

Рослинництво

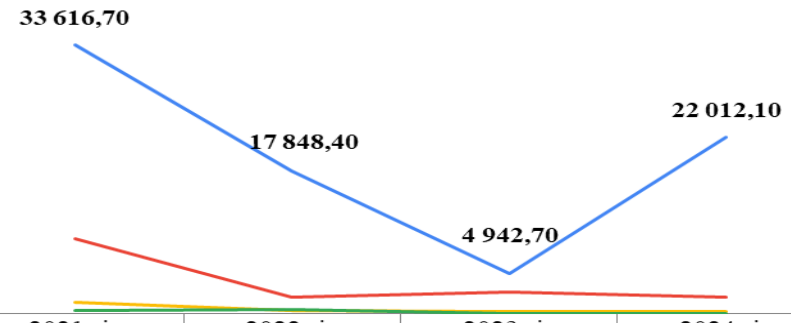
Пріоритетним напрямком в господарській діяльності сільгосппідприємств громади є розвиток рослинництва зернового та технічного напрямку (вирощування зернових, зернобобових культур, провідні серед яких - озима пшениця, озимий та ярий ячмінь, горох та технічних культур – соняшник, льон, гірчиця), вирощування овочів відкритого ґрунту.

Наявність зрошуваних земель всього – 5 975,0 га. Площа зрошуваних земель, які використовуються для поливу складає 2 123,0 га. Не використовується 3 852,0 га з причин незадовільного стану господарських мереж, відсутності дощувальних машин та незадовільного технічного стану насосно-силового обладнання. Площі зрошувальних земель, на яких реально можливо відновити меліоративні системи складають 1 712,0 га. Землі сільгосппризначення – угіддя – знаходяться у приватній власності громадян – власників земельних часток – паїв. Після початку повномасштабного вторгнення аграрна сфера громади, як і вся економіка прифронтового регіону, зазнала серйозних викликів. Однак тенденції свідчать про поступове відновлення та адаптацію сільськогосподарського сектору до нових умов.

Внаслідок активних бойових дій посівні площі сільськогосподарських культур у громаді скоротилися на 12 % порівняно з 2021 роком. Після суттєвого падіння у 2022-2023 роках у 2024 році зафіксовано різке відновлення аграрного виробництва: загальна посівна площа склала 11 611,7 га, що у 3,8 рази перевищує показник попереднього року. У структурі посівів переважають озима пшениця (6 526,0 га), ярий і озимий ячмінь (2 825,0 га разом), соняшник (1 469,1 га), а також ріпак, льон, овес і овочеві культури відкритого ґрунту, при цьому зернові та зернобобові культури займають понад 80 % усіх посівних площ.

Станом на 31.12.2024 року сільськогосподарськими підприємствами міста скошено та обмолочено зернові і зернобобові культури з площі 9 271,0 га, що у 5,9 разів більше, ніж у 2023 році. Загальний намолот становив 22 012,1 т зерна, що у 4,5 рази перевищує минулорічний показник, а середня врожайність склала 23,7 ц/га. Зернові культури формують 53,5 % площі ріллі та 83,2 % усієї посівної площі 2024 року, що підтверджує їх ключову роль у структурі аграрного виробництва громади.

Динаміка виробництва продукції рослинництва, тонн

	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Зернові	33 616,70	17 848,40	4 942,70	22 012,10
Соняшник	9 275,05	2 002,00	2 700,00	1 956,70
Овочі відкритого грунту	1 392,80	373,36	254,30	181,60
Картопля	279,5	419,9	0	0

Виробництво технічних культур здійснювалося на площі 1 872,1 га, з яких найбільшу частку займав соняшник (1 469,1 га), однак його валовий збір скоротився на 27,5 % порівняно з 2023 роком і склав 1 956,7 т при середній врожайності 13,3 ц/га. Озимий ріпак зібрано з площі 198,0 га з валовим збором 83,0 т, льон - з площі 205,0 га з валовим збором 118,9 т. Овочеві культури відкритого ґрунту зібрано з площі 6,6 га, отримано 181,6 т продукції з середньою врожайністю 275,2 ц/га, що на 29,7 % менше показника попереднього року.

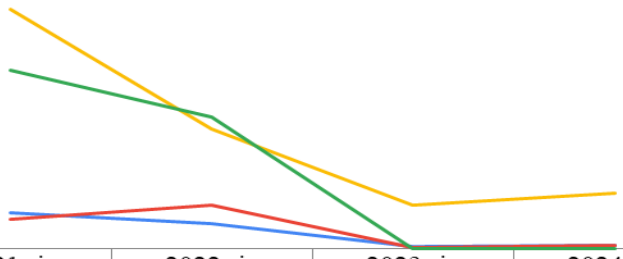
В умовах тривалої збройної агресії рослинництво в громаді стало прикладом адаптації та поступового відновлення. Галузь зберігає лідерство в агросекторі та є перспективною для майбутнього відновлення і зростання - за умов безпеки, доступу до ресурсів і підтримки держави. Післявоєнна підтримка аграріїв - один із ключових напрямів для місцевої політики розвитку.

Тваринництво

До 24.02.2022 року діяльність у галузі тваринництва в громаді здійснювали два агропромислові підприємства - ТОВ «Крамагросвіт» та ТОВ «Дмитрівська птахофабрика», які спеціалізувалися на виробництві молочної продукції, вирощуванні великої рогатої худоби та птахівництві. Станом на 2025 рік функціонує лише одне підприємство - ТОВ «Крамагросвіт», яке продовжує діяльність у сфері виробництва молочної продукції та вирощування великої рогатої худоби. ТОВ «Дмитрівська птахофабрика» тимчасово припинила роботу через руйнування виробничих потужностей і масову загибель птиці.

За підсумками 2024 року виробництво продукції тваринництва в громаді продемонструвало позитивну динаміку: вирощено худоби та птиці в живій вазі 46,3 т, що на 17,2 % більше порівняно з попереднім роком, а реалізація на забій у живій вазі склала 43,3 т, що у 3,0 рази перевищує показник 2023 року. Виробництво молока досягло 789,8 т, що на 28,2 % більше рівня попереднього року, свідчачи про поступове відновлення та стабілізацію галузі тваринництва.

Динаміка виробництва продукції тваринництва, тонн

	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Вирощено худоби і птиці	515,99	350,08	38,30	46,30
Реалізовано на забій худоби та птиці	415,98	616,50	14,30	43,30
Виробництво молока	3 377,50	1 691,20	616,20	789,90
Виробництво яєць	2 526,30	1 869,00	0,00	0,00

Станом на 31.12.2024 року поголів'я худоби та птиці, яке утримується на агропромисловому підприємстві громади, складає: - ВРХ – 274 голів (на 5,0 % більше показника 2023 року), у тому числі корів – 110 голів (на 8,9 % більше показника 2023 року); - птиці – 0 голів. Це свідчить про стабілізацію діяльності єдиного діючого підприємства та поступове відновлення обсягів.

Галузь тваринництва в Краматорській громаді перебуває у вкрай вразливому стані, з обмеженим складом виробників і вузькою спеціалізацією. Водночас, зростання показників виробництва худоби і молока демонструє, що навіть в умовах воєнного стану залишається потенціал для часткового відновлення. Для стабілізації та розвитку тваринництва у післявоєнний період необхідно підтримати відновлення інфраструктури (зокрема птахофабрики), стимулювати диверсифікацію (знову розвивати птахівництво, козівництво, вівчарство тощо), залучати інвесторів і програми підтримки, орієнтовані на агросектор.

Внутрішня торгівля та надання побутових послуг населенню

До 24 лютого 2022 року сфера торгівлі, ресторанного господарства та побутових послуг у Краматорській громаді демонструвала позитивну динаміку розвитку. Однак, після початку повномасштабного вторгнення значна частина підприємств цієї сфери припинила або призупинила діяльність, частина - вимушено релокувалась до більш безпечних регіонів. Основними причинами стали порушення логістичних ланцюгів та загроза безпеці працівників.

З частковим зниженням безпекових ризиків у 2023 році спостерігалося поступове відновлення діяльності підприємств сфери торгівлі та послуг, які адаптували свої процеси до більш складних умов ведення бізнесу. Протягом 2023 - 2024 років відкрито низку нових об’єктів, зокрема: продовольчі та непродовольчі магазини (в т.ч. мережеві), об’єкти ресторанного господарства (суші-бари, кав’ярні, кафе, їдальні, млинцева), об'єкти побутового обслуговування (СТО, перукарні, барбершопи) (табл.1.11).

Таблиця 1.11

Динаміка роботи об’єктів торгівлі та побутового обслуговування в Краматорській громаді

Працюючі об’єкти торгівлі та надання побутових послуг	2021	2022	2023	2024
Магазини	712	107	276	302
Підприємства оптової торгівлі	79	20	14	14
Підприємства ресторанного господарства	247	24	64	79
Ринки	14	14	12	12
Підприємства дрібно-роздрібної торгівлі	196	12	20	20
Об’єкти з надання побутових послуг	510	55	95	101

До початку повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України в громаді діяли 22 супермаркети, станом на 01.01.2025 - 15. Припинили діяльність відомі всеукраїнські мережі: «АТБ», «Сільпо», «Варус». Разом з тим, деякі локальні та регіональні мережі розширили присутність - «ЧУДО-маркет», «СІМ’Я», відкрився новий об’єкт «LAFAR» (табл.1.12).

Таблиця 1.12

Динаміка присутності торгових мереж у Краматорській громаді

Найменування рітейлу	Кількість супермаркетів	
	до 24.02.2022	станом на 01.01.2025
ЧУДО-маркет	4	7
ЕКО - маркет	2	2
АТБ-маркет	7	0
СІЛЬПО	2	0
ПОСАД	3	2
ВАРУС	2	0
Ваш супермаркет - СІМ’Я	2	3
LAFAR	0	1
ВСЬОГО:	**22**	**15**

У перші тижні після початку повномасштабного вторгнення на територію України споживчий ринок Краматорської МТГ зазнав стрімкого зростання цін, що було зумовлено низкою кризових факторів, зокрема розривом логістичних ланцюгів і обмеженням постачання товарів першої необхідності, масовим призупиненням діяльності торговельних підприємств, зростанням ажіотажного попиту з боку населення на продовольчі товари тривалого зберігання та предмети першої потреби.

Найбільш істотне зростання вартості зафіксовано на такі позиції: крупа гречана +116%, макаронні вироби +82%, крупа вівсяна +80%, вершкове масло +50%, свинина +42%, цукор, борошно - по +33%, яловичина +31%, курятина +26%, молоко +23%, соняшникова олія +13%. Вже з другої половини 2022 року, цінова ситуація поступово стабілізувалася завдяки відновленню роботи торговельної мережі, зокрема супермаркетів, налагодженню логістики та постачання продовольства, цільовій гуманітарній допомозі населенню у вигляді продуктових наборів і соціально значущих товарів.

Станом на початок 2025 року цінова ситуація у громаді характеризується стабільністю. Вартість основних продовольчих товарів - макаронних виробів, круп, борошна, соняшникової олії - залишається незмінною протягом кількох останніх місяців. У той же час, на окремі категорії продовольства (молоко, яйця, овочі) спостерігається сезонна динаміка цін.

Автозаправні станції

До 24.02.2022 на території Краматорської МТГ здійснювали діяльність 24 автозаправні станції. З початком повномасштабної збройної агресії на території громади відбулися критичні перебої з постачанням палива та скорочення мережі АЗС. Найбільш напружений період припав на травень - липень 2022 року, коли в місті працювали лише дві автозаправні станції: «ПАРАЛЕЛЬ» та «ТЕРМІНАЛ». Ціни на пальне у цей період досягли свого максимуму: бензин 95 - здороження на 108% від ціни до повномаштабного вторгнення; дизельне паливо - здороження на 94%, відповідно; газ - здороження на 149-159%.

Починаючи з серпня 2022 року, у міру стабілізації логістики та зниження дефіциту національного рівня, спостерігалася тенденція до поступового відновлення роботи АЗС та вирівнювання цінової ситуації**.** Станом на початок 2025 року в межах Краматорської МТГ функціонує 15 автозаправних станцій, які представлені різними операторами (табл.1.13).

Таблиця 1.13

Оператори ринку пального та кількість АЗС у Краматорській громаді

Назва оператору ринку пального	Кількість АЗС
«ПАРАЛЕЛЬ»	3
«ОІЛ МАРКЕТ»	1
«ПРОТЕХ»	3
«ТЕРМІНАЛ»	1
«МОТТО»	2
«24/7»	1
«АВІАС»	3
«TURBO.OIL»	1

Наявна мережа автозаправних станцій є достатньою для забезпечення внутрішніх потреб громади у пальному, включаючи приватний транспорт, комунальну техніку, екстрені служби, аграрний та промисловий сектори.

Аптеки

Станом на початок 2025 року на території Краматорської МТГ функціонують 43 аптеки**,** які забезпечують реалізацію лікарських засобів, виробів медичного призначення, супут-

ніх товарів медичного і побутового призначення. Місць відпуску лікарських засобів за електронними рецептами – 38. Аптечна мережа забезпечує відносно рівномірне фармацевтичне покриття в межах громади (табл.1.14).

Таблиця 1.14

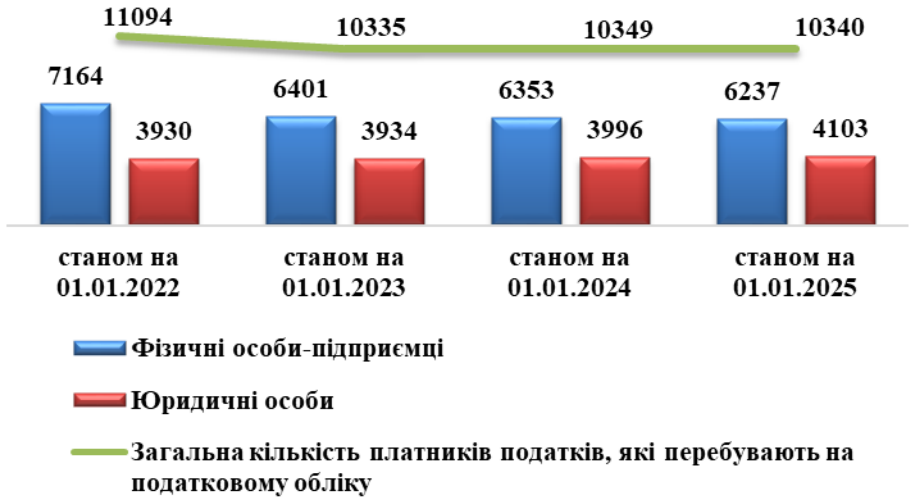
Основні оператори аптечного ринку громади

Назва	Кількість аптек
«Бажаємо здоров'я»	11
«Олівія фарм»	8
«Аптека оптових цін»	7
«Гранд фарм»	6
«Добрі ліки»	2
«Здравиця»	1
«Бюджетна аптека»	1
«Фармація»	1
«Галіс»	1
Донецьке комунальне підприємство «Фармація»	1
Пункт видачі від аптеки «Сімейна»	1
«Ваша аптека»	3

Працюють різноманітні форми аптечних закладів: класичні аптеки, аптеки зі знижками («оптові ціни», «бюджетна»), пункти видачі онлайн-замовлень, що розширює можливості населення в придбанні ліків та медичних товарів.

Підприємництво

Загальна кількість платників податків, що перебувають на податковому обліку в Краматорській Державній податковій інспекції, осіб

Дані таблиці 1.15 свідчать про відносну стабільність кількості платників податків у Краматорській територіальній громаді у 2021-2024 роках, попри суттєві виклики воєнного періоду. Загальна чисельність платників зменшилася з 11094 у 2021 році до 10340 у 2024 році, при цьому спостерігається поступове зростання кількості юридичних осіб до 4103, що частково компенсується скороченням кількості фізичних осіб-платників. Динаміка припинення та реєстрації платників свідчить про постійні структурні зміни в економіці громади, зокрема зниження кількості новостворених платників у порівнянні з довоєнним періодом та збереження підприємницької активності в умовах підвищених ризиків.

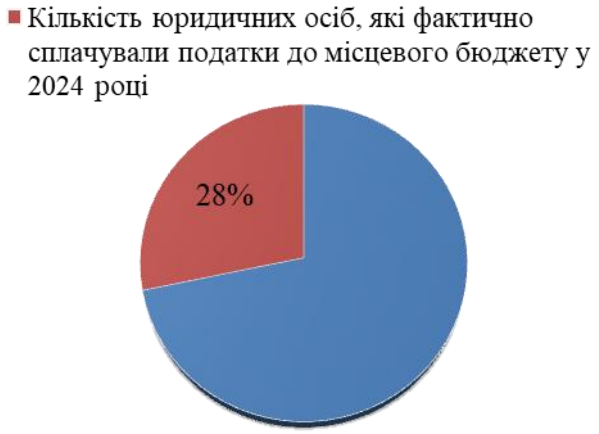
Таблиця 1.15

Структура та рух платників податків: загальна кількість, припинення та реєстрація у 2021–2024 роках

Найменування показника	2021	2022	2023	2024
Кількість платників, які перебувають на податковому обліку, в т.ч.:	11094	10335	10349	10340
- юридичних осіб	3930	3934	3996	4103
- фізичних осіб	7164	6401	6353	6237
Кількість платників, що припинили свою діяльність, в т.ч.:	1068	1107	880	953
- юридичних осіб	108	17	35	67
- фізичних осіб	960	1090	845	886
Кількість новостворених платників, в т.ч.:	1348	531	953	907
- юридичних осіб	171	40	37	42
- фізичних осіб	1177	491	916	865

Підприємницьке середовище громади зазнало значного потрясіння, однак після падіння у 2022 році, громада демонструє певні ознаки відновлення підприємницької активності. Після початку повномасштабного вторгнення кількість зареєстрованих платників податків у 2022 році скоротилася майже на 7%. Проте вже з 2023 року спостерігається тенденція до стабілізації кількісних показників, що свідчить про адаптаційні механізми бізнесу попри близькість до лінії фронту. Зберігається динаміка створення нових суб'єктів господарювання. Хоча у 2022 році реєстрація нових платників податків зменшилася майже втричі порівняно з 2021 роком, вже в 2023–2024 рр. показники значно покращилися.

Кількість зареєстрованих юридичних осіб поступово зростає. На тлі скорочення фізичних осіб-підприємців спостерігається стійке зростання юридичних осіб, зокрема у 2024 році їх кількість сягнула 4103, що на 4,4% більше, ніж у 2021 році.

Однак, частково це є наслідком перереєстрації бізнесів із більш небезпечних територій України - релокацією або офіційною реєстрацією / «технічною релокацією», які продовжують працювати фізично в інших регіонах або фактично не ведуть активної господарської діяльності. Такі юридичні особи з адміністративних причин обліковуються в громаді, що дозволяє їм отримувати доступ до адміністративних, банківських і податкових послуг, а також брати участь у грантових та державних програмах підтримки бізнесу, але не формують її податкову базу.

Це створює розрив між обліковими показниками та реальними доходами громади, що демонструють дані надходжень до місцевого бюджету - із понад 4 тисяч юридичних осіб у 2024 році лише 1160 (28%) реально наповнювали бюджет, тобто основний фінансовий тягар несе відносно невелика група активних бізнесів.

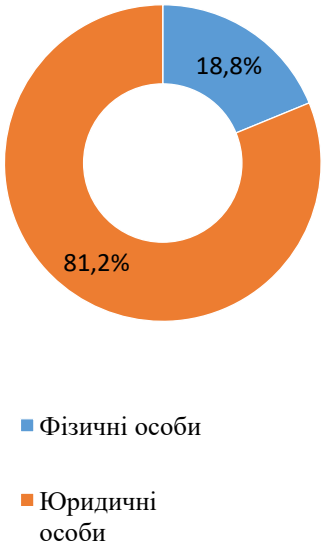
Малий бізнес, зокрема **фізичні особи-підприємці**, виявився найбільш уразливим до наслідків воєнних дій. Значне скорочення кількості ФОПів (на понад 13% за чотири роки) та високий рівень припинення їхньої діяльності щороку вказують на втрату частини мікропід-

приємництва, яке не витримало викликів: зниження попиту, ризиків безпеки, відсутності фінансової подушки та евакуації населення. Однак водночас він проявив себе як найбільш адаптивний до воєнних умов та є основним джерелом нових реєстрацій. Це відображення складної, динамічної реальності, в якій малий бізнес одночасно швидко «випадає» з ринку у кризу і першим повертається, коли з'являються хоча б мінімальні умови для роботи.

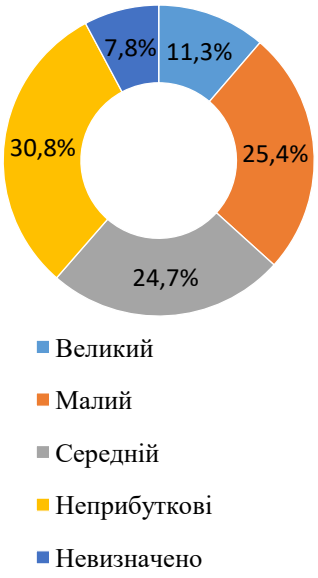
ФОПи мають менше запасу міцності (відсутність стабільного доходу, резервів, підтримки), тому вони найшвидше реагують на ризики та рівень припинення діяльності серед них справді високий. Але водночас малий бізнес найбільш гнучкий, він може швидко змінити профіль, запуститись у нових умовах, відкритися в мінімальному форматі. Як тільки безпекова ситуація у громаді стала менш напруженою (з кінця 2022 року), почалося поступове повернення ФОПів, або відкриття нових ініціатив. Наразі, це кав'ярні, роздрібні магазини, військторги, СТО, перукарні тощо.

Структура сплати податків у 2024 році

За типом платника

За масштабом бізнесу

В цілому, для місцевого малого бізнесу поширеними залишаються види діяльності у сферах торгівлі та надання послуг. Повномасштабне вторгнення, евакуація жителів та релокація підприємств посилили превалювання видів економічної діяльності невиробничого характеру, особливо тих, які мають відносно швидкий обіг коштів і задовольняють нагальні потреби споживачів, а саме:

- оптова та роздрібна торгівля;
- діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування;
- надання побутових послуг, зокрема: технічне обслуговування та ремонт автотранспорту, надання перукарських послуг тощо.

Структура підприємств, які функціонують на території Краматорської міської територіальної громади, за видами економічної діяльності

Структура суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2024 році (табл. 1.16) характеризується домінуванням оптової та роздрібної торгівлі, а також ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, частка яких становить 54 %. Значну питому вагу мають надання інших видів послуг (16 %) та тимчасове розміщування й організація харчування (12 %), що свідчить про сервісну орієнтацію економіки громади. Інші види діяльності, зокрема сільське господарство, охорона здоров'я, промисловість, будівництво, інформаційно-телекомунікаційна та професійна діяльність, представлені у меншій частці, що вказує на потребу диверсифікації економічної структури та стимулювання виробничих і високотехнологічних секторів.

Таблиця 1.16

Структура суб'єктів господарювання Краматорської міської територіальної громади за видами економічної діяльності у 2024 році

2024 рік	%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	54
Надання інших видів послуг	16
Тимчасове розміщування й організація харчування	12
Сільське, лісове та рибне господарство	3
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	3
Промисловість	2
Будівництво	2
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	2
Інформація та телекомунікації	2
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1
Фінансова та страхова діяльність	1
Професійна, наукова та технічна діяльність	1
Освіта	1
Інші	0,5

Місцева податкова політика в умовах воєнного стану: пільги та преференції для бізнесу

У громаді реалізується низка заходів, спрямованих на пом'якшення податкового навантаження на суб'єктів малого та середнього бізнесу. Ухвалення таких рішень мало на меті забезпечення умов для збереження економічної активності та підтримки підприємництва у складних умовах. Це включає як реакцію на виклики воєнного часу, так і використання інструментів, що діяли до початку повномасштабного вторгнення:

- встановлені тимчасові ставки та пільги щодо сплати плати за землю на території Краматорської міської територіальної громади;

- зменшені ставки податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, на території Краматорської міської територіальної громади;

- для фізичних осіб-підприємців - платників єдиного податку I та II груп встановлені диференційовані фіксовані ставки, розмір яких є нижчим за максимальні, визначені Податковим кодексом України.

Дані заходи знижують надходження до місцевого бюджету, але важливі з огляду на довгострокову стабілізацію економічного середовища.

Найбільші платники податків

Значна частина місцевих підприємств продовжують сплачувати податки до бюджету Краматорської МТГ, не зважаючи на зміну географії їх економічної активності.

За підсумками 2024 року коло **бюджетоутворюючих підприємств** Краматорської міської територіальної громади сформували:

1. ПРАТ "КЗВВ"
2. ПРАТ "НКМЗ"
3. РЕГІОНАЛЬНА ФІЛІЯ"ДОНЕЦЬКА ЗАЛІЗНИЦЯ
4. АТ "ДТЕК ДОНЕЦЬКІ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ"
5. КВП "КРАМАТОРСЬКИЙ ВОДОКАНАЛ"
6. КНП "МІСЬКА ЛІКАРНЯ № 3" КРАМАТОРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
7. КВП "КРАМАТОРСЬКА ТЕПЛОМЕРЕЖА"
8. КНП "ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ТА МЕДИЦИНИ КАТАСТРОФ"
9. ТОВ "УЖГОРОДСЬКИЙ МАШИНОБУДІВНИЙ ЗАВОД"
10. КНП "ОБЛАСНЕ ТЕРИТОРІАЛЬНЕ МЕДИЧНЕ ОБ`ЄДНАННЯ М. КРАМАТОРСЬК»

** перелік сформований у порядку зменшення обсягів сплачених підприємствами податків до бюджету громади у 2024 році.*

Промисловість зберігає своє значення, але її роль послаблюється.

Машинобудування є традиційною для громади галуззю та представлене провідними підприємствами, зокрема ПРАТ «КЗВВ» і ПРАТ «НКМЗ». Це свідчить про збереження індустріальної орієнтації економіки громади, водночас питання фактичних обсягів їх діяльності та рівня виробничої завантаженості в умовах воєнного стану потребує додаткової оцінки.

Слід також відзначити, що до переліку включені підприємства, які мають іншу юридичну адресу, проте на цей час здійснюють податкові відрахування до бюджету Краматорської МТГ, що тимчасово підтримує дохідну частину, але не гарантує стабільності у довгостроковій перспективі.

Частка енергетичних та комунальних підприємств підтверджує їхню вагу в місцевому бюджеті, особливо в умовах воєнного стану та руйнування частини промислового потенціалу.

Включення трьох медичних установ до списку бюджетоутворюючих підприємств вказує на зміни у фінансовій моделі місцевого бюджету. Державне фінансування через Національну службу здоров'я України (НСЗУ) дозволяє лікарням виступати як фінансові донори громади, що раніше було нетиповим. Однак у випадку з останніми двома групами є

важливий нюанс: комунальні та медичні підприємства водночас і сплачують податки, і отримують значну фінансову підтримку з того ж бюджету громади. Таким чином, за економічним змістом вони не формують «чистого» доходу бюджету, а радше забезпечують внутрішній перерозподіл коштів. Тобто їх присутність у переліку найбільших платників радше свідчить про специфіку фінансових потоків у воєнний період, ніж про класичне бюджетоутворення.

Відсутність у переліку представників малого бізнесу свідчить про недостатній рівень його впливу на місцеву економіку та залежність громади від великих підприємств та державного фінансування.

Таким чином, до початку повномасштабного вторгнення структура бюджетоутворюючих підприємств Краматорської міської територіальної громади мала виразно промисловий характер. Проте в умовах повномасштабного вторгнення відбулося суттєве трансформування цього складу. Питома вага промисловості у формуванні місцевого бюджету зменшилася, а коло головних платників розширилося за рахунок енергетичних, комунальних та медичних установ. Проте останні, по суті, не створюють нового фінансового ресурсу, а забезпечують перерозподіл коштів. Це робить місцевий бюджет вразливим та підтверджує, що у довгостроковій перспективі громада потребує диверсифікації економіки та відновлення реального сектору.

Стратегічне резюме

Повномасштабна збройна агресія істотно послабила індустріальну модель розвитку Краматорської МТГ, яка історично базувалася на важкому машинобудуванні та металургії. До 2022 року саме ці галузі формували основу економіки, забезпечували значні надходження до бюджету та давали робочі місця тисячам мешканців. Проте воєнні дії призвели до руйнувань промислових об'єктів, втрати частини виробничих потужностей і зниження конкурентоспроможності громади на зовнішніх ринках.

Частина підприємств була вимушено призупинена або релокована до інших регіонів країни. Це не лише зменшило обсяги виробництва, а й спричинило зниження рівня зайнятості населення. Проблеми з логістикою та доступом до ринків збуту ще більше загострили ситуацію, а пошкодження інфраструктури ускладнили відновлення економічної активності.

Збереження індустріального профілю громади після завершення бойових дій потребує комплексних заходів державної політики. Серед них – надання фінансових і податкових стимулів, залучення приватних інвестицій, технологічна модернізація підприємств, інтеграція у міжнародні виробничі ланцюги. Це дозволить зберегти унікальний інженерний потенціал Краматорська та створити підґрунтя для економічної трансформації.

На відміну від промисловості, аграрний сектор продемонстрував відносну стійкість до воєнних викликів. У 2024 році обсяги виробництва агропродукції зросли більш ніж у чотири рази, що свідчить про високу адаптивність галузі. Збільшення посівних площ, особливо зернових і технічних культур, стало відповіддю на зростання потреб продовольчої безпеки в умовах воєнної економіки.

Агросектор має потенціал для подальшого розвитку, проте його зростання залежить від модернізації меліоративної інфраструктури, відновлення системи зрошення та забезпечення агровиробників доступними фінансовими інструментами. За наявності належної підтримки сільське господарство може стати основою для диверсифікації економіки громади та джерелом стабільних доходів.

Підприємницький потенціал громади, попри втрати, зберігся. Найбільш вразливим виявився малий бізнес, який водночас продемонстрував найвищу здатність до адаптації. Від початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації кількість фізичних осіб-підприємців скоротилася на 13%, а частка реально працюючих юридичних осіб становить лише близько 28%. Однак, навіть у таких умовах, з 2023 року спостерігається поступове відновлення ділової активності.

Особливо позитивною є тенденція реєстрації нових бізнесів у сферах торгівлі та послуг, що підтверджує прагнення мешканців шукати шляхи самозайнятості та розвитку підприємництва. Це є ознакою збереження економічної ініціативи та соціальної активності населення навіть у складних умовах воєнного стану.

Мале підприємництво має стати основою швидкого післявоєнного відновлення громади. Для цього потрібна системна підтримка – податкові та регуляторні пільги, програми мікрофінансування, створення інфраструктури для стартапів і локальних бізнес-інкубаторів. Підтримка підприємців дозволить відновити внутрішній ринок, створити нові робочі місця та сформувати сучасну економічну модель, стійку до кризових викликів.